

tehet – írja bevezetőjében a szövegek gyűjtője és közreadója. – Először megátkozza azt, akitől a rossz, a baj fejére származott. [...] Az átok hagyományosan mindig »A jó Isten engedje meg, hogy...« formulával kezdődik, ami arra utal, az átkozódó felsőbb igazságtételt kér, nem pusztán rontani, ölni akar szavaival. Mindez még nyilvánvalóbbá válik, ha az átok nem fogan meg, s a sértett ember igazságának elnyeréséért *bőjtölmi kezd* vagy az ortodox *papokhoz fordul*.”

Lássunk egy példát: „Azt a kilenc keddet megtartja, kibőtöli. Még a macskát es megbőtölteti. Az sem eszik, s a marhák sem, mikor kibőtöli, mikor kitött az a bizonyos üdő. [...] S ha nem vagy hibás, kide-riül. [...] S ha nem vagy hibás, kide-riül. Itt van, ne, fejel a nagybátyám. S ő hazajött, hát az még a Csau idejibe’ vót, itt a kommunista világ-*ba*, biz akkor kapott vót vagy nyóc-*van* ezer lejt. Nyócvan ezer lejt, az nagy péz vót, kérem szépen. S bé-*ment*, itt van alul egy magán bódé, s oda bémentek a fiatalok, ott beszél-*gettek*, ott micsináltak, még letette ott, egy ilyen dzsekinek a zsebibe’ vót a pénz, s ott még ejsze táncra kerűtek, miféle, s mikor hazament, hát pénze nincs. Nincs, nincs. Elve-*szett*. S osztá’ mind csak így ment a papokhoz, s fizettek, bőjtöltek, imádkoztak, s nem tudom, mennyi időre megkapták a pézt, a kapu alatt bé vót szurva. Megvót az egész.”

Ha olvasom vagy hallgatom (a keménytáblás, tekintélyes kötet CD-

melléklettel jelent meg) Takács György gyűjteményét, azt gondolom, *tényleg* megvan: más és szokatlan, de a maga módján: egész.

PRÁGAI TAMÁS

(*Magyar Napló – FOKUSZ Egyesület,*
2004, 660 oldal, 4900 Ft)

Az afrikai gyógyítás művészete

Az utóbbi időben már-már hozzá-*szoktunk* ahhoz, hogy sorra nyílnak az izgalmas, egyedi anyagot bemutató időszakos kiállítások Budapest múzeumaiban. Ezek közül is kiemelkedik a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum kiállítása, amely az afrikai gyógyítás művészetének kincseit tárja a látogatók elé. Létrehozásában Magyarországon közreműködött a Néprajzi Múzeum, valamint a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága is. Nem véletlenül hangsúlyoztam külön a magyarországi rendezőket, hiszen a kiállítás másik érdekessége az, hogy a budapestivel egy időben hasonló címmel nyílt tárlat Párizsban és Brüsszelben is. A három együttműködő, nemzetközi hírnű múzeum nem vándorkiállítást szeretett volna rendezni; arra törekedtek, hogy a három főváros közönsége egyszerre, a saját városában csodálhassa meg a műtárgyakat.

A kiállítás több szemszögből, konkrét tárgyak segítségével mutatja be az Afrikában a nyugati orvoslás mellett még ma is működő hagyományos orvoslást, a maga jellegzetes intézményrendszerével, szereplőivel és gyógy módjaival. Az afrikai kontinens lakóinak hagyománytisztelete, valamint a nyugati betegségfelfogástól eltérő szemléletük tette lehetővé az ősi gyógy módok ilyen mértékű fennmaradását, tudhatjuk meg a látogatók számára készített tájékoztató füzetből.

A kiállítás a hagyományos afrikai orvoslás eszköztárának bemutatására koncentrálna, de a tárlókban számos olyan tárgyat is találhatunk, amelyek az afrikaiak gazdag rituális tárgyi kultúrájáról, hiedelemvilágáról árulkodnak. Olyan tárgyakról van szó, amelyek a természetfeletti világ segítségül hívására vagy éppen távoltartására szolgálnak. A feliratokból az is kiderül, hogy ezek a tárgyak a mai napig központi szerepet játszanak bizonyos afrikai népek életében. Speciális gyógyítókhoz fordulnak, ha bizonyosak abban, hogy a betegség kialakulása természetfeletti erők beavatkozásának tudható be.

A kiállításnak a múzeum tanácsstereme adott helyet. Mivel a tér kicsi, a kiállítás rendezői arra törekedtek, hogy tükrök és egy a bejáratlal szemben elhelyezett kivetítő

segítségével nagyobb térélményt biztosítsanak a látogatóknak. A vitrineket borító nád és az aláfestő zene igazi afrikai élményt teremt Sesselweiss Ignác egykori szülőházának falai között. A kivetítőn folyamatosan futó filmek a kiállításon látható tárgyakat mutatják be alkalmazás közben. A betegségűző szertartások, rítusok mind-mind arról tanúskodnak, hogy nem csupán a gyógyí-

tásra használt tárgyak plasztikussága nyújt művészi élményt a szemlélőnek, hanem a gyógyítás folyamata is. Az eltorzult maszkok, görcsbe rándult szobrok hatáson mutatják be a leküzdendő betegség jellegzetes szimptomáit.

Igen sok az anya-gyermek ábrázolás, aminek négy különböző módját tekinthetjük meg a kiállításon. Ezek közül kettő az európai szem számára is klasszikus beállítás: anya, ölében kisgyermekkel, illetve a gyermekét szoptató nő figurája. A másik két ábrázolásmód inkább köthető az afrikai kontinenshez: anya gyermekkel a hátán, illetve gyermekét csípőjén tartva.

A kiállítás legizgalmasabb darabja az a női torzót – a termékeny női test minden tulajdonságával – ábrázoló ún. test-maszk, amit rituális szertartások során férfiak viseltek a hozzá tartozó arc-maszkkal, illetve öltözettel együtt.

A termékenységi szobrokat tároló vitrinek fölött kiállított fotósorozat, amely 1975-ben és 1995-ben készült az afrikai dzsungelben, megdöbbentő őszinteséggel és természetességgel tárja elénk a vajúadás, a szülés folyamatát, valamint a megszületett gyermek ellátását.

A tárgyak sokszínűsége, de különösen az amulettek arról tanúskodnak, hogy az afrikai kultúrák és azok vallásainak sokfélesége a gyógyításra is hatott. Az arabok lakta területeken a bajok ellen a testen viselendő Ko-

rán-darab szolgált, de láthatunk a kiállításon néhány gyönyörűen megmunkált keresztet és apró, nyakba akasztható mágikus pergamentekercseket is. Hosszan sorolhatnám még, mennyi kincset rejt a múzeum Apród utcai épülete, de legyen ez inkább meglepetés a majdani látogatók számára.

SZÖLLŐSI ADRIENNE

(Sennelweis Orvostörténeti Múzeum,
Budapest, Apród utca 1. A kiállítás
szeptember 30-ig látható)

Művészet

AKNAY JÁNOS:

Angyalos könyv

Tizenegy művészettörténész és az esztétika kérdéseiben jártas szakember igazítja el a műélvezőt Aknay János festészeti albumában, melynek témája a művész munkásságának központi motívuma, tudniillik az angyal. Többen is megemlítik – többek között Szemadám György, Vámosi Katalin és Szokolczay Lajos – annak a tragikus élménynek a döntő jelentőségét, amikor is a hetvenes évek elején betegségben meghal a szerző gyereklánya. Ezt követően jut főszerephez az angyal Aknay piktúrájában, melynek jelenlétét a később-

biekben különös módon erősíti a szentendrei környezet a maga specifikus vallástörténeti emlékeivel, illetve azoknak az alkotóknak az opusai-
val, akik rendkívüli módon kötődtek ehhez a szellemi aurához, úgymint Vajda Lajos, Korniss Dezső és Barcsay Jenő.

L. Menyhért László a Vajda Lajos, Barcsay Jenő, Bálint Endre és Deim Pál által elhintett szentendrei hagyományok *par excellence* örökösének és kiteljesítőjének nevezi Aknayt, aki összeköti a fenti alkotók szürrealista és konstruktivista törekvéseit.

Kötetnyitó írásában Novotny Tihamér „egy folyamatosan épülő mennyei városként” határozza meg Aknay bő három évtizedet átölelő